



Gezicht op Zwartsluis, gezicht op de eilandjes. Er staat nog een laatste turfbult op de punt van het rechter eilandje. Linksonder is de Nieuwe Sluis. De sluis ligt er nog. De eilandjes zijn momenteel helemaal bebouwd. Eind 19^e en begin 20^e eeuw waren het opslagplaatsen van turf. Ook Hoogeveen had er ooit zijn turfmakelaar en zijn opslagplaats. Nog wel....

DE TURFMARKT OP ZIJN EIND

HOOGEVEENS LAATSTE TURFMAKELAARS

©Albert Metselaar, 2015 albertmetselaar@home.nl

We kennen de turfmarkt uit Zwartsluis uit 17^e eeuwse stukken. Het was de markt van de Hollandse Compagnie, aangestuurd door die Compagnie. Na een periode waar we weinig van weten, krijgen we er op het eind van de 18^e eeuw weer zicht op. Dan is het de turfmarkt van Hoogeveen en de Compagnie van 5000 Morgen. Het marktterrein is dan verlegd, van vóór de vesting tot op de eilandjes en andere terreinen bij de Nieuwe Sluis. De turfmakelaars uit de 19^e eeuw ontvingen 10 cent provisie voor de verkoop van een praam met zwarte turf en 6 á 7 cent voor een praam met grauwe. Ze waren verplicht f 200,- per jaar te betalen voor het recht om het ambt uit te mogen oefenen. Dat heette 'recognitiegeld'. Los daarvan betaalden ze de huur van hun huis aan de Nieuwe Sluis te Zwartsluis, eigendom van de Compagnie van 5000 Morgen. We kennen de namen vanaf 1783, maar de lijst hoeft niet volledig te zijn en de volgorde in het begin is deels een inschatting:

- Evert Anthony Prijs (1730 of 1731-1804). Hij legde de eed af als turfmake-
laar voor Roelof van Echten op het Huis te Echten op 22 februari 1783.
Dat was toen er kort daarvoor een nieuw reglement op de turfmarkt was
goedgekeurd. Omdat hij al vanaf 1770 aan de Nieuwe Sluis woonde, is het
waarschijnlijk dat hij ook daarvoor als turfhandelaar actief was. Hij was
sinds 1754 getrouwd met Annegien Pouwels Witholt, werd weduwnaar, is
in 1778 weer getrouwd, met Geertruid Penneman, en sinds 28 oktober
1791 opnieuw weduwnaar. Er is slechts 1 kind bekend, dat waarschijnlijk
jong is overleden. Evert Anthony Prijs kreeg in 1793 een opvolger, zodat
de Compagnie om wat voor reden dan ook niet meer met hem door wilde.
Dat hoeft niets van een turfmakelaar te zeggen. De Compagnie van 5000
Morgen was een harde baas.
- Jan Warmels (1761-) Aangesteld bij eedsaflegging op 17 augustus 1793.
Hij was een zoon van een van de toenmalige directeuren van de Compag-
nie, Harm Warmels. Jan was getrouwd met Hilligje Steenbergen. Kinderen
zijn er niet bekend. Jan woonde in ieder geval in 1807 al weer op het Hoo-
geveen.
- Willem Stoter (1757-1819). Hij was getrouwd met Jentje Jacobs Lindhorst.
Hun dochter Maria trouwde met scheepstimmerman Gerrit van den Berg,
scheepstimmerman te Zwartsluis. Hun zoon Willem van den Berg beriep
zich er in 1873 op dat zijn grootvader Willem Stoter 'een reeks van jaren'
turfmakelaar was geweest, toen Willem zelf in 1873 solliciteerde voor die
functie. In de tijd dat Willem Stoter nog in Hoogeveen woonde, was hij
schipper, met een woning op de zuidkant van het Haagje.
- Jacob Jans Bakker (1795-1823). Hij werd 19 augustus 1795 gedoopt als
zoon van Jan Berents Bakker en Albertje Jacobs Tieta, die de herberg be-
heerden waar zowel de Compagnie van 5000 Morgen als de gemeente
Hoogeveen vergaderde. In 1819 werd hij als turfmakelaar gekozen, uit 16
sollicitanten. Na zijn overlijden waren er wel 17. In 1823 werd als zijn op-
volger aangesteld:
- Albertus Johannes ter Steege (1788-1852). Hij was een zoon van de grote
vervener Paulus Prijs ter Stege en Rolina Schippers, en zelf in Hoogeveen
eveneens actief als veenbaas en veeneigenaar. Hij was enige jaren turf-
makelaar voor de Compagnie van 5000 morgen, maar moest er in 1831
mee stoppen, na een conflict met deze Compagnie. Er waren klachten
binnengekomen, die erop wezen dat hij turf rechtstreeks door de schippers
liet verkopen, en hij zijn volledige deel vergoeding vroeg, ook al had de turf
niet zijn volledige waarde opgebracht. Albert bleef als turfmakelaar actief
en bleef in Zwartsluis wonen, waar hij ook overleed. Hij was getrouwd met
Jantje ten Hoorn.
- Lambert Molt (1785-1849). Hij was geboren in Veldhuizen, Duitsland, en
actief in Zwartsluis, voor de compagnie, in de periode 1831-1844. Dit vol-
gens een publicatie van zijn nageslacht, in de Nieuwe Drentse Volksalma-
nak van 1960. Zeker is in ieder geval dat hij op 18 oktober 1831 de eed
heeft afgelegd, en vanaf die dag in functie was. Volgens de gegevens van
de Compagnie was zijn opvolger aangesteld in 1838. Voordien en nadien

woonde hij op het Hoogeveen, waar hij actief was als vervener. Hij was getrouwd met Jantje van Goor.

- Jannes Klazes Troost (1797-1872). Hij was opgegroeid in de Wolfsbos, als zoon van Klaas Roelofs Troost en Femmigje Jacobs Tieta. Zijn kinderen werden geboren aan de Molendijk en in het Haagje. Hij was schipper. Al in de 19^e eeuw was onduidelijk wanneer Jannes als turfmakelaar was aangesteld. De toenmalige rentmeester ging op zoek tussen de papieren en vond een aanstelling uit 1838. Jannes was turfmakelaar tot zijn dood, maar vanwege zijn gezondheid niet meer in staat om het beroep zelf uit te oefenen. Jannes was getrouwd met Geertje Veldman. Hij stierf 28 oktober 1872. Zijn zoon bleef het ambt waarnemen. Dat was zijn jongste kind:
- Johannes Jannes Troost (geb. 1844). Hij was sinds 8 mei 1869 getrouwd met Hendrika Sybrechta Brunas van Albada. Zijn vader leidde hem op als turfmakelaar, in de hoop en verwachting dat hij dit werk ooit over zou kunnen nemen. Bij de ziekte van zijn vader werd Johannes aangezocht door de Compagnie om het werk waar te nemen. Daarbij werd niet gesproken over 'recognitie', de 200 gulden per jaar als pacht van het ambt. Dat wilde men hem later toch laten betalen. Hij schreef daarover op 10 januari 1874 een brief aan de directeurs van de Compagnie, met de vraag of het bestuur dit toch nog in ernstige overweging zou willen nemen, of dat wel billijk was. Tussentijds was hij al gepasseerd als turfmakelaar. Hij mocht het seizoen afmaken, het nieuwe beginnen, maar in april 1873 werd een andere turfmakelaar aangesteld.
- Herm van Eijken (1832-1913). Hij was getrouwd met Geesje Prins. Schipper Herm Eijken werd in 1873 gekozen uit 9 sollicitanten, waaronder drie leden van de familie Troost. Op 17 april 1873 was hij aanwezig op het Huis te Echten, waar hij een eed aflegde. Het verslag daarvan werd persoonlijk door Jhr. Rudolph Arent van Echten van Holthe op papier uitgewerkt en vervolgens door beide heren ondertekend. We weten niet hoe lang hij in functie is geweest. In 1881 werd het Vaartfonds opgeheven, en werd het daarbij horende kasboek buiten gebruik gesteld. Er zijn nog losse afrekeningen over huur van 1887. Herm raakte daarna uit zicht. Het was ook de tijd dat de kleine praam op zijn retour was. De turf uit Hoogeveen zelf was praktisch verdwenen. De turfhandel was bar slecht in die periode. Zo stierf de Hoogeveense turfmarkt in Zwartsluis een langzame dood.
- Albert Appelo Kzn. (1852-1922) nam het werk als turfmakelaar van Herm over. Hij woonde als winkelier in Zwartsluis en was getrouwd met Berendina Slager. In het archief van de familie Bruins Slot vinden we gedrukte turfbriefjes van Herm van Eijken, waarin de datum deels is voorbedrukt. Albert nam die over, kraste Herms naam door en zette er zijn eigen op. Zo weten we van zijn opvolging. Herm was zeker nog in dienst in 1910, gelet op deze turfbriefjes. Albert Appelo werd niet meer officieel aangesteld door de Compagnie van 5000 Morgen en er was geen Hoogeveense turf meer. Hij verhandelde turf voor Hoogeveeners die bijvoorbeeld rond Nieuwlande werd vergraven. De plaats van de handel staat duidelijk op de turfbriefjes: op het eilandje, de turfopslag midden in het havengebied.

Als we de brieven over mankementen aan het huis buiten beschouwing laten, weten we maar heel weinig over de turfmakelaar en zijn dagelijkse werk. Er is tot op heden maar één rapport bekend, terwijl er vele brieven verstuurd zullen zijn. Het is een brief van Jannes Troost aan Mr. A.H. Witsenborg, zijn contactpersoon bij de Compagnie, van 29 oktober 1854. De brief gaat over de aantallen pramen die bij de markt komen en over de cholera. Er voeren wel veel pramen af, uit Hoogeveen, maar niet al die pramen kwamen op de markt. De schippers verkochten de turf ook elders. In Hoogeveen hadden ze geen idee van de feitelijke aantallen pramen die wel naar de markt kwamen. Hooguit de helft van alle turf die uit Hoogeveen kwam, kwam ook op de turfmarkt in Zwartsluis! De rest van de turf uit Hoogeveen had andere wegen gevonden. Het gaat wel over 1854, toen de nieuwe, breder en diepere Hoogeveense Vaart er lag, maar Jannes vertelt in het algemeen, dus ook de periode rond 1850 inbegrepen. De markt, die ooit het doel was van het merendeel van de Hoogeveense turf, was op zijn retour.

De aanstelling van Herm van Eijken uit 1873.

Op heden den 17 April 1873 heeft de mede
 ondergetekende H. Van Eijken ten bewoend
 tot Melchior der turf die van Hoogeveen
 en aangrenzende konderden te Zwartsluis
 wat de konderden als waaning in handen van
 den ondergetekende als hoofdevent des algemeene
 re Compagnie van 5000 wagen te Hoogeveen den
 volgende den eed heeft afgelegd:

"Ik weet dat ik de my opgedragen betold Hing
 van Melchior of Veldwerper van turf te Zwarte
 sluis myn alle opzichten van myn spijet zal
 bewijzen dat ik de my toevertrouwde belangen niet
 zal behoeven en my getrouw zal gedragen
 naar de verordeningen en bepalingen van Wonen
 de in de my ter hand te stellen instelling."

Woo Woudlyt helpe my god Almagtig.

Opgevoerd en getekend op den 17 April 1873
 ten Dage als bovenvermeld.

De bewoend Voorz. De Hoofdveroorz. Voorz.
 Van Eijken Van Holthe
 H. Van Eijken

Jannes Troost vertelde: *“Het hoogste is geweest hier aan de markt 2140 pramen en dan het ene jaar wat meer, het andere wat minder als 50 praam op de koop op de wal, en zo ook met grauwe turf door elkaar jaarlijks een 100 pramen. Dat maakt te samen 2290 pramen die alle de Sluis passeren en men berekent ze door elkander per praam op 2 dagwerk, dan was dit een bedrag van plm. 4600 dagwerken. En als men nu jaren herwaarts een gewone leus van spreken nagaat, die was altijd dat de helft van de turf die de Hoogeveense Vaart af kwam hier aan de markt kwam. Als men dat nu voor waarheid mag aannemen, dan moet men berekenen dat hier afgaat plm. 600 pramen grauwe turf, die alhier binnen de Sluis aan de kalkovens gelost worden. Dus dan bleef er plm. over 1700 pramen, welke ook de Sluis passeerden, welke men volgens mijn oordeel per praam vrij op 2 ½ dagwerk mag berekenen, dan was dit een bedrag van 4250 dagwerken. En nu beiden te samen genomen, dan passeerde jaarlijks 8850 dagwerken de Staphorster Schut Sluis. Maar wat komt hier nu nog niet bij van korte turf, hout, kalk, enz.”*

Daarna ging hij nog even in op de pacht van de Staphorster Schut Sluis. Om dan uit te komen op de cholera: *“Wat nu die verschrikkelijke ziekte betreft, daarvan hebben wij de laatste week geen enkel geval te betreuren gehad. Gode zij daarvoor gedankt en geloofd. Alhier hebben er aan gelaboreerd 57 waarvan er aan gestorven zijn 25 en het laatste offer is wel voor ons te betreuren, het welk een kind of jongetje van 1 ¾ jaar oud van mijn zoon heeft getroffen, in de zo zeer korte tijd van 7 uur. Wij voor ons zelfs kunnen het opperwezen niet genoeg dankbaar zijn, daar ik en mijn vrouw elk afzonderlijk op een bed ziek hebben gelegen vanaf de 14^e september laatstleden tot nog heden, hoewel wij beiden Gode zij dank weer mooi aan de beter hand zijn, dat ik heb thans weer permissie van de dokter om eens enkel in mijn kantoor te mogen komen. Zoveel in mijn vermogen is zal ik mij informeren na paar demis voor UWE, maar ik heb nog huisarrest en eindige na groete van UWE en mijn familie, dat gji alle te samen deze in gezondheid moogt ontvangen. Ben ik na groete UWEdele dienaar en vriend Js.Troost”*. Los van het genoemde kleinkind verloor Jannes Troost in 1854 ook zijn zoon Roelof (17 juni, zeilmakersknecht, 19 jaar).

Met het openen van de nieuwe vaart, was het systeem van afvaren via de peilbalk vervallen. Dat stelde de weg open voor grotere schepen. Het maakte ook erg onduidelijk wat de lading was van de schepen. Daarvoor wist je dat een schip een diepgang had van 2 ½ voet, maximaal, want anders was hij blijven hangen op de peilbalk. Hoe kon je daarna zien hoe diep het schip lag, en een inschatting maken van de lading turf? Er werd zelfs overwogen om voor de kleine pramen die nog gebruik wilden blijven maken van de turfmarkt, opnieuw een peilbalk te leggen, terwijl die voor de vaart niet meer nodig was. Men kwam er al snel achter dat dit idee door de Compagnie van 5000 Morgen slecht te verdedigen zou zijn. De in 1852 in Hoogeveen opgerichte Veen-Directie (samenwerkingsverband van verveners) nam maar geen contact op over deze kwestie, wat de toenmalige Heer van Echten wel had verwacht. Wat wel verdedigbaar zou zijn, was dat men een meter aan zou stellen, die de schepen zou iken. Dat werd uiteindelijk Reinder Arends Steen. Verder zouden de verveners die van de markt gebruik wilden maken wel een contract moeten

tekenen, zodat ze zich aan de regels zouden houden van meten en diepgang, anders zou het systeem niet werken.

Om de zaak te regelen werd speciaal daarvoor een vergadering belegd: *“De Hoofd- en Mede-Directeuren der Algemene Compagnie van 5000 Morgens te Hoogeveen, wenselijk, ja hoogst noodzakelijk voor de verveners alhier achtende, dat er met alle spoed middelen worden beraamd, om op de doelmatige manier de vervallen peilbalk te doen vervangen, verzoeken alle verveners om zonder mankeren op eerstkomende vrijdag den 18 dezer des morgens om 10 uur precies ten huize van Wed. H. Warmels Azn. alhier te willen bijeenkomen. Hoogeveen den 14 februari 1853. Namens dezelve A.H.Witsenborg”* Albertus Hermannus Witsenborg (1792-1861) was getrouwd met Dederika Aleida de Vriese. Hij was secretaris van de Compagnie.

De verveners uit de ‘Colonie Hoogeveen’ en omstreken, ondertekenden een contract, met betrekking tot de lange turf en de schipperij met zogenaamde vracht- of marktpramen, die turf afvoerden met het doel ze door de eigen makelaar in Zwartsluis te laten verkopen. Dit vereiste voor de marktpramen een gelijke diepgang, zodat gewerkt kon worden met een gelijk werkende marktprijs, net als de verveners van Smilde. We volgen hier min of meer het contract. Alle kleine pramen met lange- of steekturf geladen, bestemd voor de turfmakelaar in Zwartsluis, zouden gebrandmerkt worden, op een diepgang van 7 palm en 1 duim, 2 ½ voet, en 7 palm en 8 duim, 2 ¾ voet. Meldde je je bij de markt zonder brandmerk, dan kreeg je 5 gulden boete. Het brandmerk zou geplaatst moeten worden aan beide zijden van het vaartuig, voor en achter, daar waar de stapeling van het schip ophoudt, en dat met de letter H met een lengte van 8 duimen en voorzien van een koperen nagel in het midden van het middenbalkje van die H. Reinder Arends Steen werd benoemd tot meter van de schepen. Hij werd genoemd als sluiswachter van Sluis no. 5, maar dat was een andere Sluis 5 dan zoals men enige jaren later is gaan tellen. Reinder zou ook het brandmerk gaan plaatsen. Reinder werd daarvoor beëdigd door de Heer van Echten. Voor zijn werk en een af te geven bewijsje van het meten en inbranden van het merk, zou hij 30 cent per praam ontvangen. Van de eigenaar van de praam.

De peilbalk was er dan niet meer, maar een soortgelijke controle werd vervolgens iedere keer uitgevoerd als een schipper naar Zwartsluis wilde varen. Bij de sluis van Reinder Arends Steen, de nieuwe Veenesluis, zou Reinder controleren of de diepgang wel in orde was, schriftelijk bewijsje daarvan geven en 5 cent per bewijsje ontvangen. Bij aankomst in Zwartsluis moest men de papieren laten zien aan de turfmakelaar. Papieren niet in orde? Zou je f 1,40 gaan kosten. Wanneer een vervener het contract ondertekende, machtigde die meteen de directeuren om te zijner tijd een vervanger voor Reinder Arends Steen te kiezen, als die om wat voor reden dan ook zijn werk niet meer uit zou kunnen voeren. Men machtigde de directeuren mede om de boeten in te vorderen, desnoods door rechtsmiddelen, als mensen de regels met voeten zouden treden. Daarmee gaf men de Compagnie ook letterlijk weer macht, een macht die door het uit handen geven van de vaart was verdwenen. Het contract werd netjes uitgewerkt. De volgende verveners zetten hun naam eronder:

Jacob Troost
J.Zwiers Jr.
K.Robaard
A.Blanken
R.Robaard
Hk. Jan Smit
Wed.G.Blanken
J.Warmels
A.A.Metzelaar
K.Bosch
H.Berkenbosch
Klaas Troost Jacz.
W.Berghuis
H.Smit
R.Berkenbosch
W.Huizing
A.H.Witsenborg
J.G. de Jonge

R.Troost
J.Bruins Slot Wz.
B.J.de Jonge
S.G. de Vries
H.Bruins Slot
P. Bruins Slot Wzn.
A.Westerveen
Jacob Sempel
H.J.Carsten
K.Veningen
A.H.Hagen.
Wed.H Warmels Azn.
H.Dekker
K.Remmelts
F.A.Stoter
K.J.Koster
P.H.Schoonewille

Vervolgens stooten de directeuren van de Compagnie van 5000 Morgen op de voor hen harde werkelijkheid van 1853. Hun positie was bepaald door het beheer van de vaart. Alle andere machtsfactoren waren al weggevoeld. Toen per 1 juni 1852 de oude vaart was gesloten, was de laatste macht verdwenen. Roelof Leferts Hof (1803-1870) werd langs alle verveners gestuurd, met de vraag of ze de akte wilden tekenen. De uitslag was voor de directeuren een teleurstelling.

Woongebied	Handtekening	Weigeraar	Totaal
Dorp, de Huizen (kom)	27	29	56
Noord, Noordscheschut	8	14	22
Krakeel, Krakeelse Wijken	2	15	17
Hollandscheveld	0	28	28
Alteveer	1	4	5
Zuidwolde	5	0	5
Totaal Buitengebied	16	61	77
Alle verveners samen	43	90	133

De lijst waar Roelof Leferts Hof mee op stap ging. Een kruisje betekent: die wilde niet tekenen. De lijst geeft een overzicht van alle verveners in 1853.

Voorgaand schema laat zien wat er gebeurde. Er werden 43 handtekeningen opgehaald van 133 verveners. 2/3^e van de verveners van Hoogeveen en omstreken was niet van plan om mee te doen. Daarmee zei men ook: we handelen wel buiten de turfmarkt om. In de brief van turfmakelaar Jannes Troost uit 1854 hadden we al gezien dat maar de helft van de afgevoerde turf daadwerkelijk op de markt kwam. De rest zocht andere verkoopkanalen. Die helft van de turf die er wel werd verkocht, was voor het grootste deel afkomstig van verveners uit de kom. In de buitengebieden van Hoogeveen handelden 61 van de 77 verveners buiten de markt om. Maar ook in de kom zelf weigerde iets meer dan de helft nog mee te doen aan de markt en de daarvoor benodigde scheepsmeting, brandmerking en systeem van briefjes. Los daarvan: wie geen kleine praam meer had, had de markt niet meer nodig. En de nieuwe vaart nodigde nu juist uit om een grotere praam aan te schaffen.

De verveners verenigden zich buiten Compagnie om. Behalve de in 1852 opgericht Veendirectie was er ook vanaf begin 1867 de Veendvereniging 'De Eendracht'. De turfmarkt in Zwartsluis was voor de verveners en schippers van de kleine Hoogeveense pramen nog steeds van levensbelang. De Compagnie van 5000 Morgen had als organisatie niets meer met die markt, behalve dan het eigendom van het huis van de turfmakelaar. Het is dan ook een raadsel, waarom de Compagnie de markt niet overdroeg aan vereniging 'De Eendracht'. Het vaartfonds, waar de inkomsten in werden gestort van boeten en verpachten van het ambt van turfmakelaar, dat was overbodig geworden. De directeuren van de Compagnie hielden kost wat kost vast wat ze hadden, al ging het ook voorbij aan het doel waarom de Compagnie ooit was opgericht. Om de inhoud van de pramen goed in te kunnen schatten, was van belang dat ze op gelijke wijze werden geladen. De leden van 'De Eendracht' kwamen op 31 januari 1867 tot het volgende onderlinge akkoord over het laden van de schepen:

"De ondergetekenden allen verveners, wonende te Hoogeveen en omstreken, verbinden zich, om al hun zogenaamde kleine pramen en die door hen bevracht worden, met het doel, om de lading derzelve aan de markt te Zwartsluis door de turfverkoper te doen verkopen, niet anders te beladen dan met acht turven loegens op de zetboorden of 10 turven loegens op de boord zonder zetboorden, en daarenboven vier turven in het ronde met inbegrip der dekturf, te rekenen van de onderkant der loeggangen, en daarbij de loegen zoveel mogelijk rechtop. Wordende de turfverkoper bij deze door ons ondergetekenden gelast en gemachtigd, om ieder onzer die anders mocht doen laden, te beboeten, zodanig hij zulks mocht goedvinden en om de boeten van het bedrag der lading in te houden, ten bate der veendvereniging te Hoogeveen".

Niet iedereen bracht de turf uit Hoogeveen op de turfmarkt, waardoor Jannes Troost een percentage misliep, en waardoor ook de positie van de turfmakelaar in gevaar werd gebracht. Dat werd dan een klacht en een boete. Zie brief.

177, 00
Aan de WelEd Aank Steen
Hoofd en Med. directieuren
Van de Algemeene Compagnie
Van 5000 morgen te Hoogeveen

De ondergeteinde manilaar is, tusschen 4000 de Colonie
Hoogeveen verklaagd des Schippers Steven Bremer
Varende op de praam Van Sieger Gaijnes de Vries
Wegens zing schuldig gemaakt te hebben

Man Art. 13 Van ons Reglement op de tussch verkoping
Terwijl hij alhier op den 2 den dezer zijn praam tussch
aan den groot Schipper Hendr. Hendr. Vos heeft gelost
en Van Vries na Elders gewaren op de tussch. donder
aan mij daar van Verkoopgeld te betalen

Daarom is het dat in uw. Aank Steen. bij de den
Min daan. Verdoen des Schuldigen te doen Straffen
Om Uw. achtte Steven nogmaals te verdoen, dat
niet over het Hoofd te Vries. Wil in Uw. eens een
Klein Staatjes mede deelen. wat Genanties of niet
gelocht worden met. Zoo en Slegte tijd om een Mani-
laar te ontbreken. wat men kan. wil in maar eens
by sover genoemde Vries. blijven. daar in over 1 Jaar
1842 met genoemde Vries man. P. M. 100 Verkoopbrieven
heb veroffend. wegens des accys en tot beder van ge-
woen de Vries man. zijn eigen Schippers over dit Jaar
nog maar 3 Verkoopbrieven heb afgegeven
in antwoord. hier op Ben in Uw. achtte. onder.
Zeerflens 3 Junij 1843. Deniege Deenaar

J. J. Troost Manilaar

Er werden 98 namen onder dit akkoord gezet. Dat was de laatste bekende actie voor het in stand houden van de turfmarkt in Zwartsluis, voor zover dat de Hoogeveense turfhandel betrof. Ze stierf een stille dood. Hoe beroerd het was met de handel, in 1881, lezen we in De Standaard van 27 juli 1881: *“Als een bewijs van slapte in de turfhandel deelt de Hoogeveense Courant mede, dat te Hoogeveen dezer dagen een praam met goede korte turf is teruggekeerd, nadat de schipper tevergeefs heeft getracht, die in Meppel, Zwartsluis, Hasselt en Genemuiden te verkopen”*. Zo had een turfmakelaar ook geen zin meer. Dit zal niet toevallig het laatste jaar zijn geweest dat we wat lezen over Herm van Eijken, en dat men het vaartfonds heeft opgeheven. Einde.

Gevelsteen, Kerkstraat 76 Amsterdam. Een 17^e eeuwse turfdrager.



En uiteindelijk was dit de bedoeling. De turf werd per mand, met een vastgestelde inhoud, op de kade gezet, of overgeladen. Zo wist iedereen hoeveel er was verkocht en wat de turfdragers verdiend hadden. De manden hadden een standaardmaat. De turf mocht alleen worden uitgeladen in goedgekeurde manden, door speciaal daarvoor aangenomen turfdragers.

